

Lisa Fagin Davis, Newton (MA)
**WOLFGANG ENGELBERT
 PL. AUERSPERG,
 BIBLIOFIL 17. STOLETJA***

Sredi 17. stoletja je imel grof Wolfgang Engelbert pl. Auersperg v svojem ljubljanskem dvorcu imenitno knjižnico z več kot tri tisoč knjigami in rokopisi.¹ Kot ena velikih zasebnih knjižnic je imela zbirka grofov Turjaških pomembno vlogo v intelektualnem življenju svojega časa in pri ohranjanju domače književnosti. Na prelomu iz 19. v 20. stoletje pa je postala pravzaprav nedostopna in po II. svetovni vojni razkropljena. Nikoli ni bil objavljen katalog zbirke, prav tako ni znan natančnejši opis rokopisov.

Wolfgang se je rodil leta 1610 v močni aristokratski družini; bil je najstarejši sin Teodorja pl. Auersperg in njegove soproge Sidonije pl. Grafenberg. Njegovo življenje se je odvijalo v znamenju politične in vojaške kariere in pri osemindvajsetih letih je postal vrhovni vojaški poveljnik na Kranjskem.² Prav kmalu je prevzel mesto deželnega glavarja

* Pričujoči članek je nastal v seminarju za paleografijo in kodikologijo pri prof. dr. Robertu Babcocku na Yale University, New Haven. Ta univerza hrani v okviru svoje zbirke Beinecke Rare Book and Manuscript Collection tudi del nekdanje knjižnice grofov Turjaških – Auerspergov. V dogovoru z avtorico in mentorjem je prispevek krajši za nekaj uvodnih stavkov, v katerem je avtorica spregovorila o tistih geografskih in zgodovinskih okoliščinah, ki so slovenskemu bralcu dovolj znane. Vse preostalo besedilo pa je prevedeno dobesedno. (N. G.)

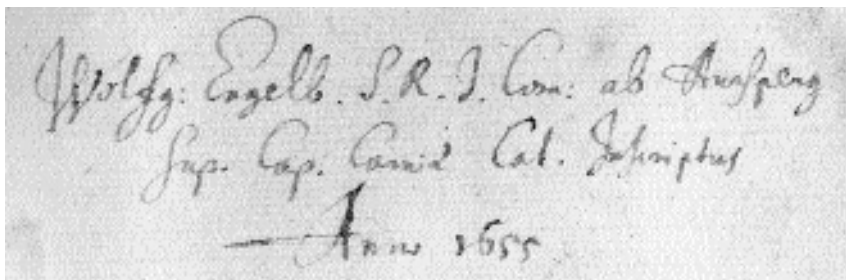
¹ Knjižnica je bila v Knežjem dvorcu, ki je veljal za najlepšo palačo v predpotresni Ljubljani.

² Temeljni podatki o rodbini Auerspergov so dosegljivi v: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Berlin 1967; A. von Doerr: *Genealogisches Quellenmaterial*, Wien 1927; O. Dungern: *Genealogisches Handbuch zur bairisch-österreichischen Geschichte*, Graz 1931; v.a.: *Genealogisches Handbuch des Adels*, Glucksburg 1955 dalje; *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain*, Laibach 1848–1863; *Neue Deutsche Biographie*, Berlin 1952. Glede knjižnice Wolfganga Engelberta pl. Auersperga in njegovih spisov gl. zlasti: *The Prince Auersperg Library Catalogue*, Library of Congress, Washington DC, Unclassified Collection, Rare Books and Manuscript dept., 1955; natis disertacije W. E. pl. Auersperg: *Orbis Lusius*, Graz 1659. Glede življenja in vojaške kariere gl.: W. Baum: *Deutsche und Slovenen in*

GRADIVO

1. Ekslibris Wolfgang Engelberta pl. Auerspeg; New Haven, Beinecke Rare Book and Manuscript Library, Ms 653, fol. 2r

2. Knjižna etiketa za knjige W. E. pl. Auerspega; New Haven, Beinecke Rare Book and Manuscript Library, A. Kovabius: *Vindiciae Astronomicae*, Vindobonae 1644

in leta 1660 cesarjevega zasebnega svetovalca.³ Zaradi tedaj pogostih turških vdorov je bila njegova najpomembnejša naloga nadzor osnovne obrambne črte proti Turkom. Njegova knjižnica se je oblikovala prav v letih, ko je varoval meje dežele Kranjske in Svetega rimskega cesarstva. Pri tem pa ni bil le dober vojak in bibliofil, ampak tudi znanstvenik, ki je v starosti 49 let na univerzi v Gradcu dosegel doktorat iz geografije.

Kot rečeno, je Auerspergova knjižnica štela več kot tri tisoč tiskanih knjig in rokopisov.⁴ Nekateri katalogi naštevajo približno tri tisoč tiskanih knjig in osemdeset rokopisov. Od poznega 18. stoletja, ko je bilo prodanih najmanj štirideset rokopisov, se je zbirka pričela počasi drobiti. Danes je tako razdrobljena, da jo je pravzaprav nemogoče v celoti rekonstruirati.

O družinski knjižnici pred Wolfgangom in njegovim časom podatkov nimamo, a tudi če je poprej obstajala vsaj majhna zbirka, bi jo smeli šteti za zametek poznejše biblioteke. V rokopisih in nekaterih knjigah se namreč pojavlja samo Wolfgangov ekslibris »Wolfgang Engelbert S. R. I. Com: ab Auersperg Sup. Cap. Carniol. Cat. Inscriptus Anno 1655«. Tiskan ekslibris je znan le iz tiskanih knjig, pri čemer je knjižnica poimenovana »Fuerstlich Auerspergsche Fideicommissbibliothek zu Laybach« (sl. 1). Za Auerspergove kodekse je značilna etiketa na hrbtu, ki je kvadratna ali pravokotna, na njej pa je napisana številka police in včasih tudi kratek zaznamek vsebine (sl. 2); gre za zapis v rjavi tinti in s prelepo pisavo 17. stoletja (nemara je Wolfgangova, še verjetneje pa gre za roko njegovega bibliotekarja Johanna Ludwiga Schönlebna).⁵

Po Wolfgangovi smrti leta 1673 je njegov mlajši brat, Johann Weikhard – sicer tudi pomemben mož v avstrijskem političnem

Krain, Klagenfurt 1981, str. 146–147; A. Dimitz: *Geschichte Krains*, Laibach 1876, 2. knj., str. 474–475; *Mittheilungen* (gl. zgoraj), 1862, str. 95–96; P. v. Radics: *Anastasius Grün: Verschollenes und Vergilbtes*, Leipzig 1879; J. Stanonik: *Ostanki srednjeveškega nemškega slovstva na Kranjskem (Die Überreste der deutschen Literatur des Mittelalters in Krain)*, Ljubljana (dis.) 1957.

³ Baum (op.2), str. 123, *Mittheilungen* (op. 2), 1857, str. 30.

⁴ Dimitz, 2. knj. str. 474.

⁵ M. Bircher: The 'splendid Library' of the Counts of Auersperg, v: *The German Book 1450–1750*, London 1995, str. 285–197, zlasti 289.

življenju – prevzel skrb za zbirko in je knjižnico precej povečal. Njegov ekslibris najdemo v številnih tiskanih knjigah. Po smrti Johanna Weikharda so knjige prešle v posest naslednjih rodov Auerspergov. Leta 1783 so vrsto knjig iz zbirke prodali kardinalu Garampiju iz vatikanskega Tajnega arhiva (Archivio Segreto Vaticano) in velikemu ogrskemu zbiralcu Karlu Esterhazyju. Delni katalog iz Kongresne knjižnice piše: »Leta 1901 so knjižnico preselili iz Ljubljane na grad Lesensteinleithen v Gornji Avstriji. Zaradi vse bolj nevarno kratke razdalje od ozemlja, ki ga je zasedla Rusija, je princ Karl Adolf Auersperg leta 1951 preselil knjižnico v Montevideo, v Urugvaj.«⁶ Iz tipkopijskega prodajnega kataloga na oddelku za redke tiske in rokopise v Kongresni knjižnici je razvidno, da so bile knjige prodane aprila 1954. V katalogu je naštetih približno tri tisoč sto zgodnjih tiskov, a nekatere snovno zaokrožene zbirke danes manjkajo, tako da je ostalo le kakih dva tisoč naslovov. Do naslednje znane prodaje knjig je prišlo leta 1982, ko so pri Sotheby's prodali nekaj sto tiskanih knjig.⁷ Družina jih je prodala dosti več. Druge knjige so prešle iz družinske lasti v osemdesetih letih, bodisi posamič ali v manjših skupinah. Rokopise so prevzeli različni zasebni trgovci. Čeprav je v Wolfgangovem času obstajal katalog zbirke, danes njegovo nahajališče ni znano.⁸

Vendar pa o raznovrstnosti zbirke priča tudi dejstvo, da je Wolfgang Engelbert pl. Auersperg svoje tiskane knjige razdelil v osemnajst tematskih skupin. Poimenovanja se v dosegljivih virih ne ujema povsem; Peter Radics, ki se sklicuje na rokopisni knjižnični katalog, navaja osemnajst tematskih skupin, ki se le delno ujemajo s katalogizacijo v Kongresni knjižnici.

⁶ Iz uvoda v tipkopijski prodajni katalog z naslovom *The Prince Auersperg Library*, sedaj v Kongresni knjižnici, oddelek redkih knjig in rokopisov.

⁷ *A Collection of Valuable Printed Books and Atlases Formed in the Seventeenth Century by a Continental Nobleman*, 14. in 15. junij 1982; *The Property of Senor D German Mailhos and Senora Da Johana Auersperg de Mailhos, of Montevideo, Uruguay*, 26 in 27 maj 1983, številke 270–380.

⁸ *Dimitz* (op. 2), str. 474.

Tematika	Radics	Kongresna knjižnica
<i>Obče kategorije</i>		
teologija	Theologie	Theologie
filologija	Philologie	Philologie
zgodovina	Profangeschichte	Geschichte
pravo	Jurisprudenz	Rechtsgeschichte
politične vede	Politik	Staatswissenschaften
matematika	Mathematik	Mathematik und Astronomie
filozofija	Philosophie	Philosophie
medicina	Medizin	Medicin
pesništvo	Poesie	Poesie
pripovedništvo	Roman	Romanzini
arhitektura	Architektur	Architektur
glasba	Musik	Musik
<i>Podnaslovi v katalogu Kongresne knjižnice, ki upoštevajo tematsko razvrstitev po Radicsu</i>		
konjenišvo	Caveleristisches kunst	Pferdezucht
lov	Jagdwesen	Jagdwesen
cerkvena zgodovina	Kirchen- und Heiligengeschichte	Kirchengeschichte
<i>Tematska razvrstitev, ki jo navaja samo Radics</i>		
humor	Humoristik	
gospodarstvo	Oekonomie	
likovna umetnost	Darstellende Kunst	
<i>Tematska razvrstitev, ki jo navaja samo katalog Kongresne knjižnice</i>		
zemljepis	Geographie	
naravoslovje	Naturwissenschaft	
blagoznanstvo	Cancellaria	
koledarji	Kalendar	
prvotiski	Incunabula	

Brez dostopa do izgubljenega kataloga iz 17. stoletja je nemogoče reči, kateri katalog natančno povzema odločitve Wolfganga Engelberta pl. Auersperga. Kljub temu pa oba kataloga kažeta poleg presenetljive raznovrstnosti tudi intelektualno željo, da bi bila ta raznovrstnost urejena in dostopna, kar omogoča duhovita metodologija pri tematski razvrstitvi. Taka delitev v znanstvene skupine se ujema z intelektualnimi in bibliografskimi tokovi tistega časa in jih prepoznamo v organizacijskem spreminjanju v velikih knjižnicah, kjer so knjige kategorizirali v manjše in še manjše razdelke, s tem pa spodrinili dotlej uveljavljena *trivium* in *quadrivium*.

Katalog Kongresne knjižnice je nemara popoln. Radics piše, da ima knjižnica 3257 »del in rokopisov« – »werke und manuskripte«. V katalogu Kongresne knjižnice pa je 3076 tiskanih knjig; razlika znaša 181 enot. Najmanj 72 enot je bilo rokopisov (gl. spodaj), tako da ostaja samo 109 enot neznanih. Če je bilo teh 109 enot zares rokopisov, bi lahko rekli, da je katalog Kongresne knjižnice popoln ali vsaj malone popoln katalog tiskanih knjig v tej zbirki. Knjige so bile natisnjene v različnih evropskih mestih: Rimu, Zürichu, Frankfurtu, Amsterdamu, Parizu in Firencah, če jih naštejemo le nekaj. Od jezikov pa so zastopani latinščina, nemščina, grščina in italijanščina. Zanimanja in nagibe Wolfganga Engelberta pl. Auersperga lahko prepoznamo v številu in razporeditvi knjig, kakor se kaže v ureditvi knjižnice.

<i>Teme</i>	<i>Število knjig</i>
teologija	586
zgodovina	559
politične vede	540*
pravo	460*
filologija	182
koledarji	107
geografija	93
pesništvo	92
filozofija	88**
matematika in astronomija	78
pripovedništvo	69
medicina	67
glasba	56
arhitektura	50
prvotiski	31
varia	28
naravoslovje	26
blagoznanstvo	9

Razdelek z zemljepisnimi deli, med katerimi je tudi disertacija Wolfganga Engelberta pl. Auersperga *Orbis Lusus*, je po številu knjig šele na sedmem mestu. Več kot dve tretjini zbirke obsegajo štiri kategorije: teologija, zgodovina, politične vede in pravo. V katalogu Kongresne knjižnice so to edine teme, ki imajo podrazdelke, in sicer:

<i>Tematika</i>	<i>Podrazdelek</i>	<i>Kataloške številke</i>	<i>Skupaj</i>
<u>Theologie</u>			
I.	Bibel und Exegese	1-45	45
II.	Allgemeine Theologie incl. Dogmatik	46-75	30
III.	Moral- und Pastoral-Theologie	76-100	25
IV.	Patristik	101-129	29
V.	Kirchenrecht	130-193	64
VI.	Ascetic	194-200	7
VII.	Gebet- u. Erbauungsbücher	201-248	48
VIII.	Predigten	250-349	99
IX.	Theologische Streitschriften	350-408	58
X.	Theologische Dissertationschriften	409-420	12
XI.	Kirchengeschichte	409-586	166
<u>Philologie</u>			
I.	Grammatik	587-629	43
II.	Lexika	630-648	19
III.	Griechische & Römische Autoren & Kommentatoren	649-768	120
IV.	Rhetorik	769-789	21
V.	Humanistik	790-843	53
<u>Geschichte</u>			
I.	Allgemeine Geschichte	844-946	103
II.	Geschichte der Altertums	947-952	6
III.	Geschichte Deutschlands	953-997	45
IV.	Geschichte Österreichs	998-1067	76
V.	Geschichte Belgiens	1068-1091	24
VI.	Geschichte Italiens	1092-1133	42
VII.	Geschichte Frankreichs	1134-1155	22
VIII.	Geschichte Englands	1156-1177	22
IX.	Geschichte Spaniens und Portugal	1178-1186	9
X.	Geschichte der nordischen Staaten	1187-1197	11
XI.	Geschichte der Türkei und der ausereuropäischen Staaten	1198-1211	14
XII.	Biographien, Memorien u. Briefe	1212-1256	45
XIII.	Archeologie	1257-1273	17
XIV.	Genealogie	1274-1288	15
XV.	Die übrige historische Hilfswissenschaften	1289-1311	23
XVI.	Embleme, Symbole u. Wappen	1312-1327	16
<u>Staatswissenschaften (podrazdelka I. in II. manjkata, prav tako vsi drugi, ki bi lahko sledili podrazdelku IV.)</u>			
III.	Gesetze, Reichs- und Landesordnungen...	2049-2155	najmanj 62
IV.	Finanzwissenschaft	2156-2159	najmanj 4

Interesi Wolfganga Engelberta in njegovega brata Johanna Weickharda, ki je knjižnico širil, se zrealijo v vsebini zbirke. Sodelovanje v političnem življenju Avstro-Ogrske je posebej razvidno zaradi velikega števila knjig o politiki, diplomaciji in zgodovini Avstrije. Wolfgangove znanstvene nagibe razodeva zbirka klasičnih avtorjev, ki je jedro filološke skupine, in knjige, ki jih je upošteval pri pisanju svoje disertacije na graški univerzi.

Pregledni članek o »kranjskih« publikacijah iz 17. stoletja govori o njegovi disertaciji: »*Auersperg (Wolf. S. R. I. comes ab) in publica sua ex universa Philosophia disputatione in Academia Labacensi in praesentes distribuendum commisit librum, cujus titules est: Orbis lusus, Graecii 1659 in 4. Quem laudat Valvasor in suo Chronico.*«⁹ Wolfgang Engelbert razlaga naslov svojega dela prav na koncu:

*Si mundus theatrum et vita comaedia
ergo orbis est lusus.*

Razprava je, kar nakazuje že naslov, geografsko delo, ki govori o filozofiji in razvoju polj. Vseskozi se sklicuje na klasične avtorje, od katerih je imel številne v svoji knjižnici; knjige je kupil pred letom 1659, ko je dokončal disertacijo. Ko piše »Hinc ex more suas, omnino moraliter, suas orditur naturales quaestiones Seneca«, se najbrž naslanja na svoj izvod Senekovih *Epistolae et Quaestiones Naturales*. Na zadnji strani svoje disertacije je parafraziral Cicera: »Quid enim ei potest videri magnum in rebus humanis, cui aeternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo.« Citat je iz 4. knjige (IV. 37. 8) *Tusculanae Disputationes*; Wolfgang pl. Auersperg je imel izdajo iz leta 1640. Ovida citira v predgovoru: »Terra pilae similis nullo fulcimine nixa; Aere subjecto, tam grave pendet onus.« Misel je povzeta iz Fastov (VI. 269), ki jih je tudi imel v svoji knjižnici. Trije od šestih drugih avtorjev, ki jih Wolfgang Engelbert navede v svojem delu (Aristotel, Ptolomej, Torquato), so bili prav tako zastopa-

⁹ *Mittheilungen* (op. 2), 1853, str. 8. V Valvazorjevi *Slavi vojvodine Kranjske – Die Ehre des Herzogtums Krain*, Laibach 1689, 2. knj. str. 367, je o Wolfangu in njegovem delu zapisano: »Über obbenante herren oder Gelehrte haben auch sonst noch andere fürnehme und ansehnliche Personen aus Crain schöne grosse und mit Kupffer gezierte These, in ihren Studier-Jahren ausgefertigt und drucken lassen. Als unter anderen herz Graf Wolff Engelbrecht Graf von Auersperg a. a. iefziger Land-Marchalet a.a. welcher garstattliche These (oder Streit-und Eroertungs-Sache) unter dem Titel Lusus Orbis, samt einem dazu gehoerigem Buch drucken lassen.«

ni v njegovi knjižnici. Ker se je v teh primerih naslanjal na dela iz svoje zbirke, se znajdemo v skušnjavi, da bi želeli v njegovi knjižnici najti tudi preostale tri avtorje (Arhimeda, Kopernika in Tycho Brache). Med knjigami niso navedeni, lahko pa je njihova dela imel v rokopisni obliki.

Tiskane knjige imajo signaturne oznake, sestavljene iz rimske številke in dveh arabskih števil. S tem je bilo najbrž označeno mesto, kjer je knjiga stala z zaporedjem: omara, polica in prostor na polici. Vse kaže, da obstaja povezava med razdelki in podrazdelki, znanimi iz kataloga v Kongresni knjižnici, in temi signaturami. Čeprav je seveda treba upoštevati možnost, da je podrazdelke vpeljal sestavljalec tipkopisnega kataloga, je jasno, da so obstajali že v Wolfgangovem času; glede na signaturne številke na izvornih knjižnih oznakah vemo, da so bile knjige v posebnih podskupinah druga ob drugi v njegovi biblioteki. To razkriva skupina knjig v Houghton Library na univerzi v Harvardu: gre za dela v italijanskem jeziku, ki imajo vsa signature od V. R. 1 do V. R. 27:

Scudery, Madeleine de: <i>L'Artamene, ouero, Ciro il grande portate dal francese, dal signor conte Maiolino Bisaccioni...</i> Venezia 1651–1654	V. R. 1. 1–3
Audiguier, Vital d': <i>Gli Amori di Lysandro, et Calista portati dal francese dal sig. conte Maiolino Bisaccioni...</i> Venezia 1654	V. R. 3
Scudery, Madeleine de: <i>Della Clelia Historia Romana...</i> Venezia 1655	V. R. 4
Genutio, Andrea: <i>Il re Diosino...</i> Venezia 1653	V. R. 5. 1–3
Paris e Viana: <i>Innamoramento dei nobilissimi amanti, Paris, et Viena...</i> Trevigi 1642	V. R. 6
Camus, Jean Pierre: <i>Elisa, ouero, L'innocenza colpevole...</i> Venezia 1654	V. R. 7. 1
/Camus, Jean Pierre/ Bevilacqua, Honofrio, trans.: <i>Elisa, Overo l'Innocenza Colpevole. Historia Tragica, del Vescovo di Belley...</i> Venezia 1654, v. 2	V. R. 7. 2
Conti, Carlo de': <i>Cene del principe d'Agrirento...</i> Venezia 1642	V. R. 8
Assarino, Luca: <i>La Stratonica...</i> Venezia 1648	V. R. 9
Pona, Francesco: <i>L'Ormondo...</i> Venezia 1648	V. R. 10
Pallavicino, Ferrante: <i>La Bersabee...</i> Venezia 1652	V. R. 11
Assarino, Luca: <i>Il Demetrio...</i> Treviso 1649	V. R. 12
Assarino, Luca: <i>L'Almerinda... libri due...</i> Venezia 1653	V. R. 13
Tasso, Torquato: <i>Il Rinaldo</i> Venezia 1637	V. R. 14
Brusoni, Girolamo: <i>De'complimenti amorosi...</i> Venezia 1643	V. R. 15
Bisaccioni, Majolino: <i>L'isola, ouero, Successi favolosi...</i> Venezia 1648	V. R. 16
<i>La Samiramide tradotta dal francese da Nicola Bertinie l'Alessandra tradotta dallo spagnolo</i> Venezia 1649	V. R. 21
Agricoletti, Francesco: <i>Il Rodrigo istoria Iberica...</i> Venezia 1648	V. R. 22
Conti, Carlo de': <i>Il principe Ruremondo...</i> Bologna 1639	V. R. 23
Assarino, Luca: <i>La Stratonica...</i> Venezia 1648	V. R. 27

Sistem signatur Wolfganga Auersperga, ki razodeva njegovo odločitev za razvrščanje v vsebinske skupine, je zelo zanimiva značilnost te knjižne zbirke. Knjižnica pa ni imenitna le zaradi tiskanih knjig, temveč tudi zaradi vsebin, zapisanih v rokopisih. V njegovem času je imela knjižnica kakih 180 rokopisov: 3257 »werke und manuscripte« manj 3067 tiskanih knjig, znanih iz kataloga Kongresne knjižnice. Ugotoviti je mogoče 72 naslovov, ne pa tudi sedanjih nahajališč. Osem jih je v Beinecke Rare Book and Manuscript Library na Yale University: to je zbirka nedeljskih pridig v latinščini Graecula in Conrada de Waldhausen iz 14. stoletja (MS 649); zbirka medicinskih navodil v latinščini iz zgodnjega 15. stoletja (MS 650); zbornik besedil v latinščini iz 15. stoletja, med katerimi je Cicerova razprava *De Amicitia* in doslej neznan traktat o pregrehah in zdravih zanje *Opusculum de vitiis* (MS 651); horarij in življenje device Marije v nemščini iz poznega 15. stoletja (MS 652); zbornik besedil iz sredine 15. stoletja, ki med drugim vsebuje prevod Cirilovega *Speculum Sapientiae* v nemščino, delo Ulricha von Pottensteina, in edini znani primerek srednjevisokonemškega besedila *Ansprach des tewffels gegen unsern herrn Otta der Raspa* (MS 653);¹⁰ delo *Summa Canonica* Johanna Andrea iz poznega 15. stoletja (MS 654); dva italijanska matematična traktata iz poznega 16. stoletja (MS 655 in MS 656).

Druge rokopise iz Auerspergove knjižnice lahko razpoznamo iz sekundarnih virov ali iz namigov, ki jih je zapisal Wolfgang Engelbert sam. Med njimi so: brevir, zbirka pridig, Geneza v verzih, trije izvodi Švabskega zrcala, dva rokopisa *Suma Confessorum*, potem *Secreta Secretorum*, alegorično delo o šahu in *Speculum Sapientiae*.¹¹ Številni rokopisi so se nanašali na družino Auersperg, Peter Radics navaja 12 rokopisov od ali o družini pl. Auersperg, med katerimi je tudi Wolfgangovo delo *Haeresis Fulminata Anastasius Tyrannus Orientis haereticus*.

¹⁰ B. Shailor: *The Medieval Book*, New Haven 1988, str. 17, cat. 17.

¹¹ Baum (op. 2), str. 146–147. Ni povsem jasno, ali je kot *Speculum Sapientiae*, ki ga navaja Baum, mišljen rokopis Beinecke Ms 653; Baum ga namreč uvršča med latinska besedila in mogoče je prezrl, da je bil ta rokopis zapisan v nemškem jeziku. Ker so bile *fabulae* spočetka pisane v latinščini, je Baum mogoče mislil, da je rokopis W. E. pl. Auersperga eden takih. Na drugi strani pa bi W. E. pl. Auersperg lahko imel besedilo v latinščini in poleg tega še nemški prevod.

Radics je povezal s knjižnico Auerspergov tri druge rokopise: *Genealogiae Turcicae litteris turcicis, Moscovitarum brevis relatio in Thomasich Johannis Minoritae Bosnensis Chronicon breve ab anno christi 1200 usque ad annum 1562 quo author vixit*.¹² Triintrideset rokopisov, ki ne sovpadajo z navedenimi, je bilo prodanih kardinalu Garampiju leta 1783. Iste leta je Karl Esterhazy kupil naslednjih pet rokopisov.¹³ Tako lahko naštejemo 72 rokopisov, ki so bili v knjižnici, ali rokopisov, ki so bili tam po vsej verjetnosti.

Pogled na rokopise, hranjene v knjižnici univerze Yale, razkriva, da gre za zapise, ki jih ne odlikuje kakšna posebna lepota; zdi se, da je bilo Wolfgangu Engelbertu pl. Auerspergu več do vsebine kot do lepote knjig. Slikarski okras je le v MS 653; besedilo dopolnjujejo živahne in komične, včasih preproste sličice živali. Med ohranjenimi rokopisi je ta nemara vreden največje pozornosti. Rokopis je kompilacija različnih besedil; med njimi je že omenjen prevod Cirilovega *Speculum Sapientiae* delo Ulricha von Pottensteina; prevod je nastal ok. 1410. Izvod na univerzi Yale je nepopoln, vsebuje le prvo in drugo knjigo ter prve tri basni iz tretje. Tudi zadnja basen v kodeksu je nepopolna; zdi se, da manjkata dva folija v zadnji legi. Besedilno tradicijo je podrobno raziskala Ulrike Bodemann (*Die Cyrillusfabeln und ihre deutsche Übersetzung durch Ulrich von Pottenstein*). Rokopisa MS 653 iz Beineckejeve zbirke Bodemannova ni vključila v osrednji del svoje knjige, omenjen je le v »Nachtragu«. Besedilo MS 653 je najbližje izvodu, ki ga Bodemannova označuje kot *St* (Stockholm, Kungliga Biblioteket, cod. X 537); videti je, da gre za vzporedni izvod, nemara sta kopiji po isti (izgubljeni) predlogi.¹⁴

MS 653 vsebuje poleg Cirilovih basni tudi edini znani primerek besedila »Ansprach des tewffels gegen unsern herrn« Otta der Raspa. Besedilo se prične na fol. 238r z naslednjimi avtorskimi verzmi:

¹² P. v. Radics v *Mittheilungen...* 1862, str. 95–96.

¹³ Glede Garampijevih rokopisov gl.: D. Frioli: *I Codici del Cardinale Garampi*, Rimini 1986, str. 97–117. Za Esterhazyjeve rokopise gl.: S. Singer: Verzeichniss der in der Erzbischöflichen Diözesanbibliothek in Erlau vorhandenen Altdeutschen Codices, v: *Germania. Vierteljahrschrift für Deutsche Alterhumskunde*, XXXII / 1887, str. 481–486.

¹⁴ U. Bodemann: *Die Cyrillusfabeln und ihre deutsche Übersetzung durch Ulrich von Pottenstein*, München 1988, str. 69–71 str. 120–121; prim. tudi *Nachtrag*.

*Ich Ot der Rasp mit kranken Synne
auff Hilff und Trost der Kunigine,
der wir haben oft genossen
und der dew liepleich hat umbflossen
peide Himmel und die Erden,
der Hilfe muss mir werden,
ich will ein Puchel tichten,
der nach sich ein yeslicher sol richten,
und als der selbig richten tet,
do ich hie han von geredt.*

Verzno besedilo opisuje pogovor med Satanom, nadangelom Gabrijelom in Bogom, imenovanim »Das Richt«. To besedilo doslej še ni bilo niti v celoti preštudirano niti objavljeno. A. Schonbach je v svojih »Miscellen aus Grazer Handschriften« predstavil delo Otta der Raspa v zgoščeni obliki.¹⁵

Knjižnica Wolfganga Engelberta pl. Auersperga je bila pomembna in nenavadno obsežna za zasebno zbirko 17. stoletja. Bil je več kot zbiralec – bil je bralec, ki je znal svoje knjige dobro uporabiti (čeprav so italijanske knjige pogosto neobrezane in neuporabljene, kar nakazuje, da je te knjige kupil zato, da bi jih dodal knjižnici, ne pa svojemu znanju). Za rokopise, ki so se ohranili na Yaleu, se zdi, da jih je kupil zaradi vsebine, ne pa zaradi umetniške vrednosti. Večina rokopisov razkriva južnonemške ali avstrijske poteze; tendenca, da je kupoval rokopise iz bližnjih krajev, kaže, da je bil eden od grofovih cilje nemara tudi v tem, da bi z zbirko ohranil »kranjske« rokopise, ki so zgodovinsko in besedilno zanimivi. Če je šlo za to, je njegova zasluga, da se je ohranilo besedilo Otta der Raspa, iluminiran (dasi nepopoln) *Speculum Sapientiae*, neznano besedilo o pregrehah v MS 651 in leksikalno besedilo v MS 650. Nemara bo popolna rekonstrukcija knjižnice Wolfganga Engelberta pl. Auersperga opozorila še na druga enkratna besedila, s čimer se bo ob vsaki enoti povečal intelektualni, kodikološki in zgodovinski pomen Auerspergove knjižnice.

¹⁵ Za bibliografijo in druge podatke o zgodovini in vsebini Ms 653, gl.: Baum (op.2), str. 145 dalje; J. Baum: Otto der Rasp, v: *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*, Berlin 1987, 7. knj., str. 121–122. P. Radics v: *Mittheilungen...*, 1862, str. 95; A. E. von Schonbach: *Miscellen aus Grazer Handschriften*, v: *Historisches Verein für Steiermark*, 1898 / 46, str. 3–70.

Dodatek
ROKOPISI IZ KNJIŽNICE
GROFA WOLFGANGA ENGELBERTA PL. AUERSPERGA

**Beinecke Rare Book and Manuscript Library,
 Yale University, New Haven, ZDA**

MS 649: Sermones dominicales Conrada de Waldhausen in Graecula
 Južna Nemčija ali Avstrija, ok. 1370

Latinski rokopis na papirju v 4⁰, več gotskih in kurzivnih rok.
 Lege: 1-3¹⁰, 4-9¹², 10¹⁶, 11¹², 12⁸ = 138 fol.; kodeks je, po vsem sodeč, popoln.
 Pisano v enem ali dveh stolpcih, 25-38 vrst, pikanje na stranski margini je delno ohranjeno. Rokopis je le delno rubriciran, foliacija je moderna, pri tem je izpuščeno štetje fol. 59. Številčenje v treh tipih oznak: rdeča rimska številka v sredini zgornje margine na prvem foliju, arabske številke v rjavi tinti za foliacijo vseh listov, zapisano v 15. stol., in številke od 1 do 5 za označevanje od 5. do 10. lege. Papir iz poznega 14. stoletja, debel z izrazitimi linijami, vodni znak ni določljiv: podolgovato oblikovano srce z zanko na koncu, lokom in pultom ali klopjo. Za vezavo so porabljeni pergamentni ostanki. Na hrbtu iz dveh slojev usnja je razvidno dekorativno šivanje z debelo nitko; podloge za 1.-6. lego so iz glasbenega rokopisa z nepoudarjenimi nevmami, pri legah od 7.-12 pa iz sholastičnega besedila. 223 x 155 (220 x 150) mm. Na spodnjem robu fol. 135 je pripis (abreviature so izpisane): »Qui scribere nescit nullum putatur esse laborem / Tres digiti scribunt totum vero corpus laborat / anno domini 137 finitus est liber in vigilia sanctae katherine.« V kodeksu sicer ni Auerspergovega ekslibrisa, vendar je iz delno ohranjene etikete na hrbtu razvidno, da je bila vključena v knjižnico. Zgodnja kompilacija nedeljskih pridig, ki sta jih zapisala Conrad de Waldhausen in Graeculus. Conradus je svoje pridige izpeljal iz Greculovih in zvečine je razlika očitna. Zadnje štiri pridige so izvorno Greculove. Prvi folij je umazan in poškodovan, enako zadnji.

MS 650: zbornik medicinskih besedil
 Južna Nemčija ali Avstrija, 15. stol.

Latinski rokopis na papirju in folio, najmanj deset različnih rok za besedila v kurzivi in številni komentatorji.
 Lege: I + 1-3¹², 4¹⁰⁽⁻²⁾, 5¹, 6-8¹², 9¹⁴, 10-14¹², 15¹⁴⁽⁻¹⁾ = 171 fol. Manjka bifolij med 41 in 42, med 168 in 169 pa je en folij izrezan. Pisano v 1-5 stolpcih. Število vrst se na posameznih straneh precej razlikuje, tudi v okviru posameznega besedila ni stalne sheme. Rubricirano z rdečo tinto. Sočasna foliacija z rdečo, nekoliko poznejša s črno tinto, moderna s svinčnikom.

Papir zgodnjega 15. stol. z vodnimi znaki: krona (podobna kot Piccard I. 145), zvon (podobno kot Briquet 4014), sidro (neopredeljeno). Makulature iz neznanega latinskega rokopisa iz 14. stoletja. Ohranjena izvorna vezava v pergament s foliji iz pergamentnega nemškega rokopisa z neopredeljenim besedilom. Usnjen hrbet z dekorativnim šivanjem. 292 x 222 (290 x 220) mm.

Auerspergov ekslibris na 1v. Čeprav se je etiketa na hrbtu le delno ohranila, pa zaznamek na sprednji platnici opredeljuje kodeks kot števil. 12 iz Auerspergov zbirke.

Vsebina:

- 1r-1v: uvodne pripombe
- 2e-41v: Hieronimova razlaga imen svetopisemskih oseb in krajev. Fol. 39v: »Expliciunt interpretaciones byblie sancti jeronimi doctoris. Per manus«
- 42r-62v: prazno
- 63r-69r: »Synonima mundini«. Incipit: »Albula argiofera.« Do pet stolpcev.
- 67r: »Finito libro sit laus gloria christo / Amen dicamus semper cum deo maneamus.« (Prim. Thorndike-Kibre: A Catalogue of Incipits of Medieval Scientific Writings in Latin, 1963, stp. 75. Poslej okrajšava T-K)
- 69v-72v: prazno
- 73r-79v: abecedni seznam za medicinsko rabo. Incipit: »Alasef id est puncti rubei...« Trije stolpci; pripisano Rasisu (T-K 73)
- 80r-82r: »Anglorum regi scripsit scola tota Salerni...« (T-K 96) in Gilles de Corbeil: »De Urina« v verzih (T-K 422); trije stolpci.
- 82v-85: Latinsko-nemški besednjak (ni v T-K). Incipit: »Apotheca Apotheke«.
- 85v: prazno
- 86r-92v: abecedni seznam za medicinsko rabo, nemara prevod iz arabščine. Incipit: »Achel. i. firmus« (ni v T-K)
- 93r: Astrološka razprava in diagram. Incipit: »Sol sede I I bruma...«
- 93v-98r: prazno
- 98v: psalm 43: 23-24, 25b-26a in psalm 59:4 na štirilinijskem notnem črtovju (sredina 15. stol.)
- 99r-108v: Synonima herbarum (T-K 86). Incipit: »Alphita farina orde...«
- 108v-113r: Petrus Hispanus: »Artemisia vel canaparia synonyma...« (T-K 148). V kodeksu ima naslov »alia vocabula necessaria in apotheca 2 m ordinem alphabeti.«
- 113r-117r: Platearius (?): »De simplicibus«. V kodeksu z naslovom: »Vocabula necessaria in apothecis« in z incipitom »Aloe est succus...« 117r: »Laus tibi sit christe quia finitus est liber iste Amen dicamus semper cum deo maneamus«
- 117v-121: prazno
- 121v-142r: izvlečki iz Etimologij Izidorja Seviljskega. Incipit: »Primus liber de disciplina et arte. disciplina/ars...«
- 143r-157r: Svetovna kronika od Adama do papeža Bonifacija IX. (u. 1404). Incipit: »Sex diebus... [ ] omnium creaturas deus format«

- 157v–160v: Tomaž iz Cantimpréja: »De sphaera et de septem planetis« (17. knjiga iz *De natura rerum*). Incipit: »Generaliter primo dicendum est...« (T–K 582)
- 161r–171v: »De noticia ordinum stellarum fixarum celi...« (V T–K 1041 pripisano Makrobiju). Incipit: »Phylosophii quidam multis experimentis...«

V levem stolpcu na fol. 156v je dvakrat napisana glagolska abeceda, na koncu vsake je tudi v glagolici napisano »amen«. Hebrejske črke so na fol. 150v in na spodnjem delu zadnjega folija.

MS 651: Cicero: *De Amicitia*; neznan avtor: *Opusculum de Vitiis*
Južna Nemčija ali Avstrija, 15. stol.

Latinski rokopis na papirju v 4°. Cicerovo besedilo je napisano v tekstualni gotiči, traktat o pregrehah pa v kurzivi.

Lege: 1⁸, 2–5⁶, 6⁶⁽⁻²⁾, 7⁸⁽⁻¹⁾, 8⁸, 9–12⁸, 13¹⁰⁽⁻¹⁾, 14⁸⁽⁻³⁾, 15–17⁸, 18⁶⁽⁻¹⁾, 20⁶ = 142 fol. Folirano v novejšem času (17. stol.). Verjetno popoln kodeks – razen nekaj listov, ki so bili najbrž prazni in so bili hote izrezani (za fol. 36 dva lista, za fol. 81, fol. 93 trije listi, za fol. 132.)

Papir je iz zgodnjega 15. stol. z vodnimi znaki: moško doprsje (podobno Briquet: 15599 (datiran 1404), tehnica, podobna Picard 5. 1. 78 (datiran 1414), lili-jin cvet, podoben Picard 13. 1. 403 (datiran 1409) in krona (neopredeljivo).

Vezava: jelenova koža čez osnovo. Sprednja platnica je odpadla, zato je hrbet razkrit. Prosti list (pergament) na začetku volumna. Makulature so iz nepopisane pergamenta. Ostali so žeblički za spodnje zapiralo, od zgornjega so ostale samo luknjice. Na spodnji platnici se vidijo sledovi štirih linij za zrcalo zelo velikega kodeksa. Napis na hrbtu: »Huma... /Marci Tulii/Ciceronis de/ Amicitia Ma/nu Scripta.« 220 x 150 (216 x 144) mm.

Auerspegov ekslibris, fol. 1r. Hrbtna etiketa je nepoškodovana. Gre za št. 2760 iz Auerspegove knjižnice. V kodeksu sta zaznamka dveh lastnikov (ali bralcev):

- 58r: Martinus Michowsky
Liber hec meus est foris quantus
- 142v: Martini Michowsky
Liber hic est hunc subducere nemo tentes alias non erimus amici
- 93r: Franciscus Schohar Studiosus Pöeseos Ciceronis Scriptura
- 109v: Franciscus Schohar Studiosus Pöeseos Ciceronis Scriptura

Vsebina:

- 1–8v: izvlečki iz Boeca in Cicera z naslovom »Auctoritates Libri«
- 9r–36v: Cicero: »De Amicitia«, naslov v kodeksu: »De amicitia ad atticum«, 25 vrstic na stran, enostolpno zrcalo; rdeče rubrike, 2–4 vrstične iniciali v modri, rdeči in zeleni barvi.
- 37r–142v: »Opusculum de Vitiis«, 38 vrstic na stran, en stolpec, brez okrasa. Besedilo natančno popisuje vsako od sedmih pregeh. Incipit: »Legitur in sancta natali. Quod intra alia magnorum corporum.« Ni v Bloomfieldovem delu »Incipits of Latin Works on the Vertues and Vices«.

MS 652: Horarij in življenje Device Marije
Južna Nemčija ali Avstrija, ok. 1475.

Kodeks, pisan v nemščini, na papirju in v 4⁰. Kurziva.
Lege: 1¹², 2¹⁰, 3¹², 4⁸, 5^{10?(-1)}, 6¹², 7⁸, 8¹², 9⁸ = 81 ohranjenih folijev (izrezani med ff. 41 in 42). Prvotna foliacija se ne ozira na manjkajoči list. Dve foliaciji: iz 17. stol. s črno tinto in sodobna s svinčnikom. Lege 1–4 (prvo besedilo) imajo reklamante. Lege 5–9 (drugo besedilo) imajo črkovne kustode (A, B, C, D, E) in so zapisane z dvema različnima rokopisoma. Vseskozi rdeče rubriciranje. Zadnji folij je spojni. Pisano v enem stolpcu, 25–30 vrstic na stran. Papir iz 3. četrtine 15. stol. z vodnimi znamenji: štirilist, podoben Briquet 5576 (datiran 1468), tehtnica, podobna Briquet 2454 (datiran 1476). Vezava: usnje čez osnovo, ohranjenih sedem od sprva osmih kovinskih gumbov, ohranjena sta tudi sredinska gumba na sprednji in hrbtni platnici in eno od dveh zapiral. Hrbet je poškodovan (napokan), a sorazmerno ohranjen, 217 x 145 (211 x 140) mm. Na notranji strani sprednje platnice je Auerspegov ekslibris: »Officium B. V. /oder/ Kurs von unser lifraue(n)/ Wolfg. Engelb. S. R. I. Com. ab Aursperg Sup. Cap. Carn. Cat. Inscr: Anno 1655.« Na hrbtni etiketi je številka 420, ekslibris je na notranji strani sprednje platnice.

Vsebina:

- 1r–39r: Marijin horarij, v nemščini. Incipit: »Herr gestatt mir das mein mund kunde dein lob...«
- 39v–40v; prazno
- 41r–84v: Tretja knjiga o življenju Device Marije, v nemščini. Incipit: »Hie hebt sich an prologus und das vorgewelb in dem dritten puech.«
- 85r–89r: Vodič za romarje po rimskih cerkvah, tu pripisan Jeruzalemski kroniki, ki naj bi jo napisala sv. Silvester in Gregor. Incipit: »Sand Silvester und Gregorius dy heyligen bälyst beschreibin uns in Jerusalem Chroniken das zu rom gewesen sein tausent funffhundert und funff khirchen von den sind aufgenommen siben haubtkirchen dy sind dy anderen mit grossen gnaden und ablas begabt sein.« Besedilo opisuje sedem rimskih »haubtkirchen.«

MS 653: Zbornik v nemščini
Južna Nemčija ali Avstrija, 15. stol.

Nemški rokopis, več rok, na papirju.
Lege: 1⁸⁽⁻²⁾, 2¹², 3¹⁰, 4–15¹², 16¹⁶, 17¹²⁽⁻¹⁾, 18¹², 19¹²⁽⁻¹⁾, 20–22¹², 23⁴ = 262 fol. Zunanja bifolija v 1. legi sta manjkala že v času Wolfganga Engelberta, ker je njegov ekslibris na sedanjem fol. 1r, na dnu sedanjega fol. 6, ki je sedaj zadnji folij v legi, pa ni reklamanta. Fol. 7, ki je z japonskim papirjem prilepljen k fol. 6, je sprva sestavljal del bifolija, katerega drugi del je fol. 18, to pa je bil zunanji bifolij 2. lege. Med ff. 190 in 191 ter 216 in 217 manjka po en folij. Reklamanti so na koncu vseh drugih leg. Nekatere iniciale so v rdeči ali zeleni tin-

ti, nekateri reklamanti imajo obrobe v rdeči. Pisano v enem stolpcu, število vrstic na strani se spreminja. Foliacija z roko 17. stol (?), paginacija z roko 20. stol. Papir je iz tretje četrtine 15. stol. z vodnimi znaki: tehtnica, podobna Piccard V. 331 (Worms 1466), zvezda, podobna Briquet 6077 (1459), stolp, podoben Briquet 4408 (1461), volovska glava, podobna Briquet 14825 (1473) in neopredeljena volovska glava. Vlepki v vezavi so iz 14. stol. Usnjene prevleke čez platnice so okrašene s slepimi pečatniki. Eno zapiralo (od dveh) je ohranjeno, hrbet ni poškodovan. Prva in zadnja lega sta že bili popravljani. 300 x 210 (290 x 210) mm. Auerspergov opis na notranji strani sprednje platnice: »Hic continent Germano idiomate / Moralia quaedam et Concionatoria Authoris Incerti / Avicenna opusculus de Sectione Venae / Apologi Morales ad Figuris etc.« Ekslibris na fol. 1r. Rokopis je imel v Auerspergovi knjižnici signaturo 186.

Vsebina:

- 1r-76v: »Morales Concionatoria« (avtor neznan), zbirka nemških pridig za monastično rabo. Ker manjka prvotni l. folij, se besedilo prične: »...dem mag er sich ( ) huetten und hat er aber aynen veydenden er nich erkennen...«
- 77r-91v: Avicenna: »De venenis«, prevedeno v nemščino. Incipit: »Alles das hernach gescreiben stett das leret sind erleich wye man swo der ader lassen schol...«
- 91v-99v: Razprava o vzreji konj: »Vermerkcht hye güt erzney von denn rossenn«.
- 99v-100r: Razprava o vzgoji rastline »calamus«: »Nota dye chrafft und tu gennt vonn dem Calamus«.
- 100-103v: Navodila za obnašanje: »Nota wye sich ain mensch halt n schol in ainem gemaynenn lauff.«
- 104r-126r: Razprava o varovanju dreves: »Item nota vonn dem pawm pelzn und annder sadt und was chrannkch ey n yeder pawm hat un cuget.«
- 126r-150v: »Ars moriendi«, v besedilu pripisano Thomasu von Hoffu. Incipit: »Hie hebt sich ann dye kunst des hailsamen sterbens...«
- 151r-157v: Razprava o desetih zapovedih; »Von denn zehnen potn«. Incipit: (U)nser lieber herr ihesus christus der vermant uns offt gar treulichem das wir sein heylige gepott schullen halten.«
- 157v: »Oracio de Sancta Anna«. Incipit: »Dye heylig fraw sanndt Anna hat gehabt drey man.«
- 158r-161v: prazno
- f. 161 je prvi folij nove lege, prazen, linirano za dva stolpca, vendar precej zamazan. Lahko da je bil svoje čase zunanji folij za nadaljnji del rokopisa v zgodnejši kodikološki fazi.
- 162r-237r: Ciril: »Speculum sapientiae«, prevedel v nemščino Ulrich von Potenstein, ilustrirano z akvarelnimi risbami. Druga roka, brez reklamantov.
- 188r: prazno, nedokončana basen na koncu lege.
- 189r: nadaljevanje basni, nova pisarska roka in nov rubrikator.

Besedilo ni popolno, prepis se konča na sredini tretje knjige.

- 238r-259r: Otto der Rasp: »Dye ansprach des tewffels gegen unsern herrn«.

Incipit:

*»Ich Ot der Rasp mit kranken Synne
auff Hilff und Trost der Kunigine,
der wir haben oft genossen
und der dew liepleich hat umbfossen
peide Himmel und die Erden,
der Hilfe muss mir werden,
ich will ein Puchel tichten,
der nach sich ein yeslicher sol richten,
und als der selbig richten tet,
do ich hie han von geredt.«*

Besedilo je nepopolno, teče do 259v in nima zaključka, na 260r je že novo besedilo.

- 260r-261r: fragmentarno besedilo v nemščini, mogoče Apostolska Vera:
»...das ist das lamp der aller menschen...«

- 262r: Italijanski pripis, roka 17. stol.:

*Il polso non batte
lo seguiterò gli huomini
da bene se ancora e
rouinarano
Persi
O pensieri degli huominy
quanta vanita è nelle cosa (Saturae, 1.1)*

- 262v: prazno

MS 654: Johannes Andrea: Summa Canonica

Južna Nemčija ali Avstrija, 1462

Latinski in nemški rokopis na papirju, kurziva.

Lege: 1¹⁴⁽⁻¹⁾, 2-5¹², 6¹²⁽⁻¹⁾, 7-12¹², 13¹²⁽⁻²⁾, 14¹², 15¹⁰⁽⁻³⁾ = 173 fol. Manjka spojni list, vendar besedilo ni pomanjkljivo. Med 61 in 62 manjka folij, vendar to ni vplivalo na foliacijo, besedilo očitno ni okrnjeno. Pri dveh manjkajočih folijih med 151 in 152 pa je prekinjeno izvirno foliiranje, ne pa foliiranje iz 17. stol., kar kaže, da sta bila folija izgubljeni med takratno prevezavo. Zadnji trije foliji, verjetno prazni, so odrezani. Najstarejša foliacija je ohranjena na fol. 1r-9r: gre za sistem Ai, Aii...Ax, sledi Bi, Bii itd. V 17. stol. so foliirali z arabskimi številkami. Ohranjeni so nekateri reklamanti, drugi so obrezani. Iniciale so pisane z rdečo in zeleno akvarelno barvo in so obledele.

Papir iz sredine 15. stol., vodni znaki so neopredeljivi: škarje, prekržani puščici, lisica in enorog. Vezava je nepoškodovana, telečje usnje čez platnice,

okrašeno z diagonalnimi slepimi linijami. Podloge pri vezavi in okrepitve na hrbtu so iz tirolskega antifonarja iz 12. stol. z besedilom k Epifaniji. V hrbtni vezavi je fragment neznanega besedila iz 14. stol. 304 x 220 (290 x 218) mm. Na fol. 1r je Auerspergov opis: »Joannis Geratwol Summa Canonica Anno 1462«. Auerspergovega ekslibrisa ni, vendar je etiketa na hrbtu (s števil. 634) taka kot pri drugih enotah iz Auerspergove knjižnice.

Vsebina:

- 1r-9r: kazalo k besedilu. Incipit: »Hie hebt sich an das Register uber dy summa Johannys und uber das decret«
- 9v-172: Johannes Andrea: »Summa Canonica«

Na spojnem listu hrbtnne platnice je navodilo za ublažitev posledic pri pikih insektov.

Dva kolofona:

- 120r: »anno domini milesimo lxii finitus hoc opus feria secunda post remissione(m) in der vasten so sain so«
- 172v: »Finitus hoc opus per me Johannem Berat wol sub anno domini milesimo quadringesimo sexagesimo secundo / Anno domini tawsent vierhundert und tzbay und sechzigisten tau.« Srednji del rokopisa je poškodovan zaradi železotaninskih substanc v tinti, zaradi katerih je papir prežrt in je besedilo na fol. 73-120 neberljivo.

MS 655: Traktati o aritmetiki, vrednostih blaga, menjalniških tečajih itd. Juan (Giovanni) Battista Cortona, 1574 (Videm?)

Italijanski rokopis na papirju, pisan v jasni humanistični kurzivi.

Lege: dve nešivani legi: 1²⁰, 2¹⁶ = 36 fol.

Očitno popoln kodeks. Foliirala roka iz 17. stol. z oznakami A1-A20 in B1-B16.

Papir je izdelan v sredini 16. stol., vodni znaki: sidro, zelo podobno Piccard 6:V:102 (1557-1558). Nešivano in nevezano. 197 x 144 mm.

Rokopis nima ekslibrisa, vendar je tesno povezan z rokopisom MS 656, v katerem je Auerspergov avtograf.

Vsebina:

- 1r-18v: tabele za izračunavanje cen različnih vrst blaga.

Incipit: *Chi bene et presto cercha dimparare
scrivere di varie sorte di valore*

*Chi vuole il tempo sparso Raquistare
elingnoranza schacciar dal suo cuore*

*Chi cercha li virtu a se tirare
che da Richeza & fama con honore*

*Chi vuol con util sito prendo diletto
studi del cortona questo libretto*

- Na fol. 21v je kolofon: »Composto p Juan Battista cortona di boene provisio nato di questa mag^{ca} citta / Composto del cortona di Udene a commune utilita 1574//2//Nov«
- 19r-20v: »Regola del tre«
- 21r-36v: tablice za preračunavanje različnih vrednosti, tablice za množenje in različne tehnike zapletenih načinov množenja. Incipit: »Qui comincia il novo et utilissimo libro di abbaco composto per mi Juan Battista Cortona di Udene^{vo} con il quale te in segna a fare ogni sorte di ragione per praticcha etian per la Regola del 3. il qual libro ogni imo da si steso pose imparare con molta facilita senza ompare per mano di maestri pore che si habbi im pocho di principio.«

Avtor ni uvrščen v »Dizionario Biografico degli Italiani«.

MS 656: Giovanni Battista Conti: Razprava o splošnih matematičnih načelih Italija, 3. četrtina 16. stol.

Italijanski rokopis na papirju, humanistična kurziva, ki se močno nagiba na desno. Lege: i^4 , $1-2^{16}$, 3^1 , 4^2 , $5^4 = 43$ fol., očitno popoln. Besedilo in foliacija se pričneta na fol. 12r. Foliirano v 17. stol.

Papir je iz poznega 16. stol., eno vodno znamenje: ščit s klečočim moškim, neopredeljiv. Vezano v mehak pergament z vtisnjenimi krogi na sprednji in hrbtni platnici. 215 x 160 (212 x 158) mm.

Na sprednji platnici je Auerspergova kataloška etiketa: »Mathematicorum Anonymi Arithmetica Manu Scripta lingua Italica.« Auerspergov ekslibris na notranji strani sprednje platnice.

Vsebina:

- 1-11v: prazno. Prvi list je spojni.
- 12r-35v: Razprava o splošnih matematičnih načelih. Incipit: »Initium sapientia est timor Domini. Diffinitione del numero.«
- 36r-39: prazno. Zadnji folij je spojni list.

UDK 027.1(497.4 Ljubljana)"16":929 Auersperg W.E.
017.2(497.4 Ljubljana)Auersperg W.E."16"

**WOLFGANG ENGELBERT VON AUERSPERG,
A 17TH CENTURY BIBLIOPHILE**

The article discusses two topics – the former library of Wolfgang Engelbert von Auersperg and eight manuscripts which are today kept at the Beinecke Rare Book and Manuscript Library of Yale University (New Haven, Cn). Based on two fundamental documents about the Auersperg library, the catalogue of the Washington Congress Library (3067 printed books) and the Radics inventory (3257 “werke und manuscripte”), the author reconstructs Auersperg’s basic division of books according to their content. She pays special attention to the eight manuscripts which, under signatures Ms 64 9–656, are kept at Yale. Of particular importance among these is the only known copy of *Ansprach des tewffels gegen unsern herrn* by Otto Rasp, a text written in Middle and High German (MS 653).

Captions:

1. Ex Libris of Wolfgang Engelbert von Auersperg; New Haven, Beinecke Rare Book and Manuscript Library, Ms 653, fol. 2r
2. The Auersperg Library bookplate; New Haven, Beinecke Rare Book and Manuscript Library, A. Kovabius: *Vindicae Astronomicae*, Vindobonae 1644